

I N M E M O R I A M

I N M E M O R I A M

Obituaries

*Ksenija Rozman, Ljubljana***BRANKO FUČIĆ (1920–1999)**

Le nekaj dni pred smrtjo je odšel na ljubljeni rodni otok Krk ter v Dubašnici pokazal prostor na starem pokopališču, kjer želi biti pokopan v najožjem družinskem krogu, z nekaj prijatelji in brez ceremonij. Željo so mu uresničili.

Branko Fučić se je rodil 8. septembra 1920 v učiteljski družini v Dubašici na Krku in umrl 31. januarja 1999 na Reki. Leta 1927 se je družina preselila v Zagreb, kjer je živel in se šolal, si pridobil temeljito znanje latinščine in 1938 maturiral na realni gimnaziji. S starši se je med počitnicami in prazniki vračal na Krk, kjer je naletel na stare preučevalce glagolice: na Vinka Premuda, Stjepana Išića in Josipa Vajsa. Na Umetniški akademiji je začel študirati slikarstvo, vendar je l. 1944 diplomiral na zagrebški Filozofski fakulteti iz umetnostne zgodovine, kulture s klasično arheologijo, narodne in obče zgodovine, pomožnih zgodovinskih ved in italijanščine. Spoštljivo in hvaležno se je vedno spominjal srednješolskih profesorjev in tistih s fakultete – Ljuba Babića, Ljuba Karamana in Miha Barada. Leta 1965 je doktoriral pri prof. Steletu na Filozofski fakulteti v Ljubljani s tezo *Srednjovjekovno zidno slikarstvo u Istri*. Leta 1985 je prejel Herderjevo nagrado, 1988 nagrado Hrvaške republike za življenjsko delo, 1989 je postal dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, 1991 redni član

Hrvaške akademije znanosti in umetnosti in dobil nagrado za popularizacijo znanosti. Podelili so mu naslova doktor h. c. teologije in Comendator Ordinis Sancti Gregori Magni.

Leta 1945 se je zaposlil na Konzervatorskem zavodu v Zagrebu. Poslali so ga v Istro, da bi izdelal program zaščite kulturnih spomenikov, opravil terenske raziskave in popisal umetnostne spomenike. Po ustanovitvi Konzervatorskega zavoda za Istro in Hrvaško Primorje na Reki je tu služboval do jeseni 1947. Takrat je začel služiti vojaščino, med drugim tudi v Vipavski dolini. Seznanil se je s slovenščino, prenašal posebnosti služenja vojaškega roka v jugoslovanski armadi in si s svojim prikupnim nastopom marsikdaj »prislužil« dodatke v menzi za kamerade in zase, če ga le ni stroga vojaška kuharica zavrnila, da ne bodo dobili »sploh nič«.

Fučić je bil vulkansko temperamentna, vsestranska, markantna, izjemna osebnost v vseh pogledih: kot človek, uslužbenec in znanstvenik – tipičen primer pomembne osebe iz prve polovice dvajsetega stoletja, kakršne so bile stebri posamičnih narodov. Že kot dijak je pisal in objavljajl črtice in pesmi. V šoli se je naučil resnega dela, marljivosti, pozitivnih etičnih vrednot, olike, tovarštva in radovednosti. Zrasel je ob skrbni materi in očetu pedagogu, ki se je ukvarjal z enigmatiko, o čemer je napisal knjigo. Bržkone je Fučić prav po očetu podedoval nadarjenost za miselne povezave in za razreševanje zapletenih, dostikrat poškodovanih glagolskih, latinskih, italijanskih in nemških grafitov. Zanimala so ga tako preprosta kot najbolj imenitna umetnostna, arheološka in etnografska dela, pa tudi zgodovina, teologija, filozofija, književnost in druge umetnosti. Znal je razumno in razumljivo razčlenjevati in povezovati. V prid sta mu bili telesna vzdržljivost in skromnost. Če ga je na terenu ujela noč, je v zapuščenem istrskem kraju pač prespal v pokopališki cerkvi. Bil je odkrit, pošten človek, najbližji preprostim in nedomišljavim ljudem. Z dobroto in humorjem je premagal številne ovire, tudi samostansko prednico je pregovoril, da mu je nazadnje dovolila kuhati v redovniški kuhinji. Spoznal se je na jedi in vina vseh vrst, rad je kuhal in jedel. Po obilnem zajtrku pred odhodom na teren je ugotovil: »To, kar je v meni, gre z menoj.« Bil je visoke postave, v zadnjih letih nekoliko močnejši, temnih, predirnih oči, s katerimi je prek očal strogo in hudomušno hkrati zrl v sogovornika,

ki ga je skoraj vedno nezmotljivo ocenil. Bil je prepričan idealist, vendar zelo strpen do drugačne okolice.

Fučičeve duhovne in strokovne vrednote ter njegova telesna zmogljivost so dali bero uspehov in trajno znanstveno zapuščino. V časih pomanjkanja in ob slabih prometnih zvezah je kot konservator največkrat peš, sam ali v družbi z Danilom Klenom in Vando Ekl potoval po Istri in otokih. Prijatelju Josipu Bratuliću je nekoč omenil, da se peš ne potuje najhitreje, vendar se največ vidi in spozna. Dodal je še, da je bil v življenju fotograf, merilec, risar in gipsar. Umetniška spretnost in nadarjenost sta mu bili v pomoč pri odlivanju glagolskih napisov, umetnostnih detajlov, pri izdelavi načrtov in skiciranju zlasti novoodkritih fresk, ki jih je našel na desetine. – Od l. 1949 do 1952 je bil asistent na Zgodovinskem inštitutu Jugoslovanske akademije v Zagrebu, nato so ga na njegovo željo predstavili na novoustanovljeni Jadranski inštitut Jugoslovanske akademije na Reki. Tam je delal do 1959, nazadnje kot znanstveni sodelavec. Leta 1960 so ga predstavili na Inštitut za nacionalno arheologijo Jugoslovanske akademije v Splitu z delovnim mestom na Reki, 1961 so ga dodelili Stari (Strossmayerjevi) galeriji Jugoslovanske akademije, prav tako z delovnim mestom na Reki. Leta 1967 so v okviru Jugoslovanske akademije ustanovili na Reki Kabinet za kulturno zgodovino in umetnost Istre in Hrvaškega Primorja, za katerega je delal do 1974, ko je bil le-ta združen s Kabinetom za arhitekturo in urbanizem VII. razreda Jugoslovanske akademije. Menjavanje imen institucij, ustanavljanje, združevanje itn. je bilo značilno za polpretekli čas. Fučiča so zelo cenili kot strokovnjaka. Vedelo se je, da so ga nekateri na akademiji v Zagrebu šteli, ga pustili v miru delati na Reki, vendar so ga predstavljali iz ene institucije v drugo, da so ga lahko uvrstili na plačilno listo z obupno nizkimi dohodki in da je bil socialno zavarovan.

Raziskovalno in konservatorsko delo v Istri in Hrvaškem Primorju ga je vodilo tudi v Dalmacijo, Slovenijo, Furlanijo, na Beneško, v domače in tuje arhive. Rezultati dognanj so objavljeni v znanstvenih in poljudnoznanstvenih publikacijah. Sodeloval je na tečajih, imel referate na domačih in tujih kongresih in srečanjih, vodil je strokovne ekskurzije, urejal muzejske zbirke, sodeloval pri postavitvah razstav in vodstvih po razstavah, v konservatorskih komisijah, komisijah za odkupe umetnin, pisal je mnenja za Urbanistični inštitut na Reki. Sodeloval je z usta-

novami na Dunaju, v Salzburgu, Rimu, Regensburgu, z mnogimi jugoslovanskimi in tam tudi predaval. Poznali smo ga kot imenitnega, izobraženega, gorečega govornika jasnih misli in besed.

Iz istrskih (Dvigrad, Oprtalj, Lovran) in kranjskih fresk (Senično, Breg ob Kokri) je izluščil freskanta, slikarja lesenih stropov in kipov in ga imenoval *Pisani mojster*. Spoznanja o njem je objavil v *Kranjskem zborniku* 1975.

V *Zborniku za umetnostno zgodovino*, n. v., V–VI, 1959, je Fučič obdelal slikarja Ivana iz Kastva, njegovo okolje, umetnikov podpis v latinici in glagolici. Članek je posvetil prof. Steletu za sedemdesetletnico. S Steletom je dolga leta vse do profesorjeve smrti 1972 strokovno in prijateljsko sodeloval. Vezali so ju skupni interesi: srednjeveško stensko slikarstvo, povezave umetnostnih spomenikov na slovenskem ozemlju z istrskimi, krajevne in pokrajinske šole, prepletanje severnih, južnih in lokalnih vplivov. – V zgledni pregledni monografiji *Istarske freske* je 1963 objavil dognanja o istrskem srednjeveškem slikarstvu. Predstavil je okoli šestdeset nahajališč, ki jih je odkril v prvih povojnih letih ob kruhu, čebuli, vodi in sem in tja tudi vinu. Posrečilo se mu je izslediti grafične predloge Mojstra s svitki za poslikave ne le v hrvaški Istri, temveč tudi v Hrastovljah. Izsledke je objavil v *Zborniku za umetnostno zgodovino*, n. v., XIII, 1977, z naslovom ‚Biblia pauperum i istarske freske‘. Za isti *Zbornik* je napisal članek ‚Hibridno i folklorno u ikonografiji: Zapažanja na spomenicima Istre, otoka Krka i Slovenije.‘ Le strokovnjaku s posluhom za življenje v Istri in drugod, za miselnost in navade preprostejših ljudi, za naravo se je lahko posrečilo, da je povezal in razložil staro slikarsko umetnost z navadami, praznovanji in pojmovanji nekdanjih istrskih in drugih prebivalcev: motiv »dobre roke« (Hrastovlje), motivi vegetacije, Zeleni Jurij (Turjak) itn. Dragocene so razčlenitve in pojasnila o mešanju umetnostnih vzorcev v istrskem slikarstvu – ki veljajo tudi za naše ozemlje – od zakrnelih bizantinskih prek severnih in južnih gotskih.

Dolga leta je Fučič preučeval vprašanje Mojstra pazinskega prezbiterija in vprašanje rok oz. števila mojstrov, ki so poslikali cerkev Device Marije na Škrilju pri Bermu. Razdelil jih je na delo Mojstra Vincenta, na Mojstra mrtvaškega plesa in Mojstra pasijona. Sad spoznanj je objavil v monografiji *Vincent iz Kastva*, Zagreb 1992.

Freske je odkrival in preučeval in želel si je, da bi jih videlo, občudovalo in razumelo čim več ljudi. Zavedal se je, da jih je treba prikazovati razumljivo in mikavno. Z ekipo več strokovnjakov, zlasti pa z dolgoletnim prijateljem in spremljevalcem na terenu Andelkom Badurino, je sestavil in 1979 v Zagrebu objavil *Leksikon ikonografije, liturgike in simbolike krščanstva*. Velik del gesel je njegovo delo. Kljub obsežnim in podobnim tujim publikacijam je ta pomembna, ker dopolnjuje marsikaj, česar drugod ne najdemo. Natančno so zajete ikonografske posebnosti v Istri, Dalmaciji, Slavoniji, na Madžarskem in v Sloveniji. Pri tem delu je sodeloval tudi Emilijan Cevc.

Fučić je posebno zaslužen kot raziskovalec glagolskih napisov na nekdanjem jugoslovanskem ozemlju in s tem seveda tudi v Sloveniji. Knjiga *Glagoljski natpisi* je izšla 1982 v Zagrebu. Zbral je nad petsto primerkov od XI. do XVIII. stoletja; več kot polovica so njegova odkritja. Isto leto je izdal, tudi v Zagrebu, knjigo *Glagoljska epigrafika, kulturnohistorijski vidovi*. Pomembna so njegova mnenja o Baščanski plošči, Senjski plošči in Omišaljskem napisu iz 1405.

Leta 1994 so na Reki izdali Fučićevo monografijo *Sveti Vid – katedrala* (na Reki), leta 1995 prav tako na Reki *Drivenik* in *Vid Omišljanin*. Dvakrat je izšla *Gastronomija grišnog fra Karla iz Dubašnice*, 1996, zbirka Fučićevih receptov izbranih jedi in pijač, ki jih je zbral vrsto let in pripisal skromnemu samostanskemu kuharju Karlu.

Terra incognita, Zagreb 1997, je seštevek šestminutnih oddaj za hrvaški radio na Reki in v Zagrebu v letih od 1992 do 1994. Kot so bile odmevne radijske oddaje, tako je tudi knjiga zelo odmevna, zato so jo 1998 ponatisnili. Delo je podoba Fučića učenjaka, književnika, tankočutnega človeka, ki ni zgubil stika z naravo, rodno zemljo in njenimi prebivalci, davnimi in sedanjimi. Kot človek novejšega časa se je znal vživeti v preteklost, tudi v pisanje glagoljaša in njegovo dihanje, ko je prošnje, ogorčenje ali hudomušno razpoloženje vrezoval z ostrim predmetom v zid, na freske, v portale. Mikavna poglavja Doktor in klavzura, Poljub miru, Sv. Anton od prašiča, Kločev glagoljaš, Grobne gomile, Novec v starem drevesnem panju itn., itn., dajejo vedeti, da branje ne bo zaman. Kjer se znanost staplja z zadeto opisanim življenjem v preteklosti in sedanjosti, s šegavostjo, doživetimi komičnimi dogodki ob delu in raziskavah, s srečanji, z živahnim jezikom in literarnim darom – tam najdemo pomembno, dragoceno osebnost.

Fučić se je zavedal in je bil zato hvaležen, da je zrasel in živel sredi učenih, poštenih ljudi, da je za dom in otroka skrbela potrpežljiva in požrtvovalna žena Nada, doktorica medicine, in da je naletel na stotine preprostih in modrih ljudi, s katerimi se je pogovarjal kot enak z enakimi, se od njih neizmerno dosti naučil, a tudi užival dobro srčnost in gostoljubnost na svojih poklicnih in zasebnih pohodih po terenu. Dokončal je še drugi del spominov, ki bodo izšli z naslovom *Fraške*, istrsko besedo za popotne prigode.

Trezno je ocenjeval svoje življenje in delo, odrival v pozabo bridka in krivična poglavja in raje ugotovil: »Nikoli v življenju nisem delal, kar ne bi bila moj konjiček ali igra. Več sem v življenju prejel kot dajal. Redki so bili do mene zlobni, mnogo več mi jih je pomagalo. Vedno sem plaval v toplem morju ljubezni in prijateljstva.« Nekoč drugič je zapisal: »Dosegel sem nekakšno kariero in prejel priznanja, za katera se nisem 'štrebarsko' bojeval, temveč so padla sama od sebe.« Nikoli se ni sprenevedal. Z življenjem, delom, govorjeno in zapisano besedo je pomagal ohranjati pozitivne vrednote človeštva.